

MA'NAVIY-MA'RIFIY TARBIYA ME'YORLARINI SHAKLLANTIRISH MASALASI

M.Qo'chqorova
O'zDJTU Jahon adabiyoti kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada ma'naviy-ma'rifiy tarbiya uzviyligini ta'minlashda oila, ta'lim muassasalari, mahallaning o'rni beqiyos. Ta'lim-tarbiya uchun faqat mutasaddilar mas'ul, desak, qattiq yanglishamiz. Shu Vatan, shu yurt, shu yoshlar bizniki, ertaga kelajagimiz porloq bo'lishini istasak, bugun harakatni boshlashimiz kerakligi haqida.

Kalit so'zlar: ma'naviy-ma'rifiy, ta'lim-tarbiy, uzviylik, madaniy qadriyatlar, meros, millat, yosh avlod, odob-axloq, qadriyatlar.

Ma'lumki, tarbiyaning umumiy ijtimoiy vazifasi – yosh avlodda bilim, ko'nikma, ijtimoiy tajriba va axloqdan iborat. Shunga ko'ra, yosh avlodga tarbiya berish – maqsadga yo'naltirilgan tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish, ijtimoiy hayotda munosabatga kirishish me'yorlari va unga rioya etish talablari bo'yicha zaruriy shart-sharoit yaratishni nazarda tutadi. Tarixdan ma'lumki, o'zbek xalqi boy ma'naviy, madaniy qadriyatlarga ega. Ana shu qadriyatlar, urf-odatlar, rasm-rusumlar va tarbiya usullari orqali bobolarimiz, momolarimiz farzandlarini odob-axloqli etib voyaga yetkazishgan.

Jahonga Ahmad Farg'oniy, Muhammad Xorazmiy, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Bahouddin Naqshband, Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Bobur kabi buyuk siymolarni bergan xalqning bugungi farzandlari chuqur bilimga ega bo'lishi lozimligini bugun hayotning o'zi talab qilmoqda.

Ma'lumki, Sharq mutafakkirlari merosida ta'lim-tarbiya, xususan, oilaviy tarbiya masalalariga keng o'rin berilgan. Ular bolalarni tarbiyalashni jamiyat taqdirini, millatning kelajagini belgilaydigan asosiy mezon deb hisoblaganlar. Ularning pedagogik qarashlari zahirida ijtimoiy ideal sifatida komil inson g'oyasi yotadi. Ular tarbiyada ijtimoiy va biologik tomonlarning o'zaro munosabati haqida to'xtalib, tarbiyada irsiyat va muhit ta'siri birdek ekanligi, tan va ruh sog'lomligining birligi kabi masalalarni o'rta tashlaydilar. Ularning aqliy, mehnat, axloqiy, estetik va jismoniy tarbiyaning birligi hamda ularni amalga oshirish yo'llari haqidagi va oilada bolalar tarbiyasi haqidagi fikrlari mazkur muammolarning ko'pgina jihatlari qamrab oladi va ular muayyan tarbiyashunoslik bo'yicha qarashlar tizimini tashkil etadi. Bu qarashlar o'z davrlaridan anchagina ilgari ketib, bir necha asrdan beri ajdodlarimiz tafakkurini boyitib, ma'naviy qadriyat sifatida bugungi kunda o'z qiymatini yo'qotmay kelmoqda. Ular ijtimoiy va oilaviy tarbiya birligi haqidagi masalani ijobiy hal qilishga uringanlar, buni hozirgi zamon pedagogikasi va psixologiyasi ham to'la e'tirof etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga 2022 yil 20 dekabrda Murojaatnomasida alohida ta'kidlanganidek, "Ta'lim sifatini oshirish — Yangi O'zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to'g'ri yo'lidir. Yusuf Xos Hojib bobomiz aytganlaridek: "Zakovat bor joyda ulug'lik bo'ladi, Bilim bor joyda buyuklik bo'ladi".

Hozirgi globallashuv davrida sifatli ta'lim masalasi nafaqat muallimlar, professor-o'qituvchilar, olim va mutaxassislarni, balki keng jamoatchilikni, hatto har bir fuqaroni befarq qoldirmasligi kerak. Chunki xalqning farovonligi va Vatani ravnaqidan ko'ngli tog'dek yuksaladigan, yurtning taqdirini o'z taqdiri deb bilgan har bir inson bobolarining boy tarixiy merosiga, ajdodlari xotirasiga cheksiz hurmat tuyg'usi bilan yashaydi. Tarixning har bir lahzasini va unda kechgan voqelikni, ezgu ishlarni yodida saqlaydi va muqaddas sanaydi.

Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya uzviyligini ta'minlashda oila, ta'lim muassasalari, mahallaning o'rni beqiyos. Ta'lim-tarbiya uchun faqat mutasaddilar mas'ul, desak, qattiq yanglishamiz. Shu

Vatan, shu yurt, shu yoshlar bizniki, ertaga kelajagimiz porloq bo'lishini istasak, bugun harakatni boshlashimiz kerak.

"Tarbiyada tanaffus bo'lmaydi", deydi xalqimiz. Shu bois ma'naviy-ma'rifiy ishlarning yagona tizimini yaratish, xususan, o'g'il-qizlarni bolaligidanoq bilimli va fazilatli etib tarbiyalash, buning uchun maktabgacha ta'lim muassasalariga uslubiy yordam ko'rsatish muhim. Shuningdek, maktablar, o'rta maxsus va oliy ta'lim dargohlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha ishlarni kuchaytirish – davr taqazosi.

Xulosa qilib aytganda, jamiyat taraqqiy etishi uchun birinchidan, ta'lim va tarbiya uyg'unligini ta'minlash lozim. Bunda tarbiyaning milliy asosi bo'lmish milliy qadriyatlarimizdan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ikkinchidan, o'rta va oliy ta'limda tarbiyaga oid fanlarning o'qitilishining uzviyligini yo'lga qo'yish zarur. Uchinchidan, jamiyatda ustoz-muallimlarga nisbatan yuksak ehtiromni shakllantirish choralari ko'rish kerak. Bu choralar ichiga o'qituvchi malakasini oshirish ham, ularga moddiy sharoit yaratish ham, rag'batlantirish ham, ularning huquq va sha'nlari himoya qilish ham kiradi. To'rtinchidan, ma'naviyat va ma'rifat markazlari va ularning bo'limlari faoliyatini ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirish lozim. Ya'ni, ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar bo'yicha rahbar o'rinbosarlari (ularni yoshlar ishlari bo'yicha, deb atash shart emas, chunki ularning yoshlar bilan ishlashi o'z-o'zidan ayon) faoliyati markazlarning hududiy bo'limlari bilan birga muvofiqlashtirilishi lozim.

Hazrat Navoiy shunday degan ekanlar:

Menga ne yoru ne oshiq havasdur,

Agar men odam ersam, ushbu basdur.

Bu xuddi «Olim bo'lma, odam bo'l» degan naqlni eslatadi. Biz ham faqat olimni emas, ham odam-u, ham olimni tarbiyalasak, ayni muddao bo'lar edi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bahriddin Umarov "Oilaviy tarbiya saboqlari" (Ilmiy-uslubiy qo'llanma.) – "Tasvir nashriyot uyi", Toshkent. – 2019.
2. Гришин В.В., Лушин П.В. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе. - М., 2001.
3. Oilaviy muhit va bolalar //Qalqon. 2006.
4. <https://ishonch.uz/>